

АНАЛІТИЧНИЙ НАРИС ЩОДО БЮДЖЕТНО-ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*Антоненко В.М., канд. екон. наук, доцент
Донецький національний технічний університет, м. Покровськ*

Проблеми формування державних бюджетів є надто важливими для всіх без винятку країн та актуальними за будь-яких часів. Варто зазначити, що такі фінансові питання є найбільш впливовими на стан і розвиток країн, на благополуччя (чи його відсутність) населення, на імідж країн у світовому товаристві. Надто актуальним це є і для України, яка вже майже три десятиріччя своєї незалежності так і не знайшла адекватного і ефективного механізму формування своєї бюджетної політики. Реформа у цій галузі ще триває; але, на наше переконання, попереду ще досить довгий шлях створення такого дієвого й ефективного механізму.

Аналізуючи наявний на сьогодні в Україні певний досвід щодо формування державного бюджету, необхідно констатувати той факт, що довгий час законодавці ігнорували системний зв'язок між бюджетною і фіскальною політиками. Річ іде про те, що бюджетні доходи напряму і в значній мірі формуються за рахунок податкових надходжень; саме від них залежить розмір фінансових можливостей (а може, обмежень) держави.

Але, на жаль, в історії країни дуже часто непередбачувані та необгрунтовані зміни в податковому законодавстві здійснювалися залежно від наповнюваності бюджету, без врахування інтересів платників податків, без залучення податкових важелів впливу на розвиток підприємництва, а, навпаки, – розбуркували конфлікт інтересів держави і платників та взагалі знищували регульовальний (стимулюючий) ефект податків. Звісно, що це стало причиною виник-

нення і розквіту тіньової економіки, лобіювання і корупційності владних інституцій, з якими держава зараз не в змозі впоратися.

Повертаючись до витоків такої ситуації у сфері бюджетно-фіскальної політики, на нашу думку, варто задатися «філософським» питанням: що первинне – бюджетна або фіскальна її складові. Тобто, іншими словами, що мало б більший вплив на усі економічні, інвестиційні, інноваційні, соціальні та інші процеси в суспільстві. Гадаємо, що саме фіскальна складова має такий потужний потенціал впливу на перелічені вище явища, і за умови досконалої обгрунтованої фіскальної політики держава була б в змозі не тільки регулювати розвиток країни, а й завдяки цьому регулюванню забезпечувати необхідний рівень бюджетних податкових доходів. Первинною складовою у системі бюджетно-фіскальних відносин мають бути фіскальні важелі впливу на економіку і соціальний розвиток країни.

Зарубіжний досвід країн у сфері фіскальної політики показав, що фіскальні механізми ефективно використовуються для подолання кризових явищ [1; 2], що податкові ставки, за умови їх обгрунтованого зменшення, економічно слугують меті подолання податкових зловживань і ухилень при одночасному посиленні адміністративної боротьби проти цих ухилень [3]. Є навіть цікаві дослідження, що доводять наявність певного впливу фіскальної політики держави на покращення рівня людського капіталу в сенсі державних і приватних витрат на освіту [4]. В країнах ЄС фіскальна політика активно застосовується для захисту єдиного ринку та уникнення відпливу капіталу до регіонів, які мають нижчі ставки податку [5]. Є критичний відгук на сучасну фіскальну політику адміністрації Д. Трампа, яка зводиться до надання щедрих податкових преференцій більш заможним верствам населення, що негативно позначилося на вертикальній справедливості розподілу податко-

вого навантаження, а тому такі преференції суперечать принципу платоспроможності платників податків [6]. Додамо при цьому, що ніхто і ніколи не заперечував необхідність забезпечення справедливості та не виступав проти неї, але кожний, у тому числі і Д. Трамп, розуміє цю справедливість по-своєму. До речі, дійсний президент США завжди, як показують факти, підтримує активність і спроможність будь-яких осіб (у тому числі й країн) самостійно вирішувати свої фінансові проблеми, не перекладаючи їх на інших; така його позиція віддзеркалюється і у сфері формування фіскальних пріоритетів.

Отож, стислий огляд сучасних підходів до формування бюджетно-фіскальної політики наводить на думку, що Україні варто зосередитися на пошуку власної позиції у цьому питанні. Але вбачаємо за необхідне наголосити на тому, що пріоритетом при цьому має бути акцент не на формування за будь-яких умов чи зусиль державного бюджету, а на фіскальний вплив держави на підтримку розвитку економіки та врахування інтересів тих, хто вступає у податкові відносини з державою – платників податків.

У цьому сенсі буде доречним надати деякі власні пропозиції, які більш ретельно були нещодавно оприлюднені в роботі [6]. По-перше, з урахуванням значної тіньової економіки та надмірного податкового тягаря, варто розглянути можливість запровадження регресивної податкової ставки на прибуток підприємств; це було б стимулом для платників цього податку «висвітлювати» отримувані ними прибутки. По-друге, вельми доречним було б застосування так званого превентивного оподаткування, сутність якого зводиться до оподаткування не результатів господарської діяльності платників податків, а їх виробничого потенціалу (наприклад, вартості балансових активів); це зменшило б бажання незаконослухняних підприємців застосовувати свої виробничі потужності у тіньовій сфері. По-третє, по-

требує реформування система податкового адміністрування, яка наразі в Україні є, можна стверджувати, ще досить не ефективною і потребує кардинальних змін. Вважаємо, що треба покінчити із радянським спадком у вигляді планових податкових перевірок та перейти до податкових розслідувань. Планові перевірки відволікають платників від їх основної діяльності та значно зменшують ефективність податкового адміністрування. А це, до речі, так само негативно впливає на бюджет держави, бо саме за рахунок його коштів утримується фіскальна служба.

Такі ідеї, на нашу думку, мають добрі перспективи для нашої країни у сучасний етап її розвитку.

Перелік посилань:

1. Elisabeth Bustos-Contell, Salvador Climent-Serrano, Gregorio Labatut-Serer. Offshoring in the European Union: a Study of the Evolution of the Tax Burden. *Contemporary Economics*. 2017. Vol. 11. Issue 2. PP. 235–248. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.239

2. Israa A. El Hussein. On the Cyclical Behavior of Fiscal Policy in Egypt. *Contemporary Economics*. 2018. Vol. 12. Issue 1. PP. 95–124. DOI:10.5709/ce.1897-9254.266

3. Khatai Aliyev, Ilkin Gasimov. Fiscal policy implementation in Azerbaijan before, during and after the oil boom. *Contemporary Economics*. 2018. Vol. 12. Issue 1. PP. 81–94. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.265

4. Michał Konopczyński. How Taxes, Education and Public Capital Influence Economic Growth in Poland. *Contemporary Economics*. 2018. Vol. 12. Issue 3. PP. 337–360. DOI:10.5709/ce.1897-9254.281

5. Elisabeth Bustos Contell, Salvador Climent-Serrano, Gregorio Labatut-Serer. The evolution of the tax burden for EU companies. *Contemporary Economics*. 2018. Vol. 12. Issue 4. PP. 447–458. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.289

6. Фролова Н. Б. Сучасні тенденції оподаткування доходів у США. *Статистика України*. 2019. № 4. С. 107–114. DOI: 10.31767/su.4(87)2019.04.11

7. Valentyna Antonenko, Leonid Katranzhy, Kostiantyn Moiseienko, Svitlana Yudina, Olha Brezhnyeva-Yermolenko, Svitlana Hanzhiuk, Aiste Galnaityte, Virginia Namiotko. The Prospects for Reforming the State Fiscal Policy. *Contemporary Economics*. 2019, Vol. 13. Issue 4. PP/ 388–406. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.321